

Asia: VN/13873/2024

Lausuntopyyntö tuotevastuudirektiivin täytäntöönpanoa koskevasta työryhmämietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne tuotevastuulakiin ehdotetuista muutoksista?

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta oikeusministeriölle.

Lain 3 § uuden 2 momentin 6 kohdan mukaan arvioinnissa olisi otettava huomioon merkitykselliset tuoteturvallisuusvaatimukset, jollaisiksi laskettaisiin myös turvallisuuden kannalta merkitykselliset kyberturvallisuusvaatimukset (tuotevastuudirektiivin johdanto-osan 34 kappale). Vaikka tuotteen määritelmää ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös aineettomat tuotteet, kuten ohjelmistot ja digitaaliset valmistustiedostot, merkityksellisiä kyberturvallisuusvaatimuksia ei ole mietinnössä juurikaan käsitelty. Kyberturvallisuuden osalta on tullut myös uutta rinnakkaista sääntelyä, kuten kyberkestävyyssäädös (Cyber Resilience Act, CRA), joten tuotteiden kyberturvallisuutta olisi voinut käsitellä mietinnössä tarkemminkin.

Direktiivin todistustaakkaa koskevan 10 artiklan 1 kohta on jo pantu kansallisesti täytäntöön tuotevastuulain 4 a §:llä, minkä vuoksi se ei edellytä lakimuutoksia. Lain uuden 4b § osalta on kuitenkin todettava, että vakiintuneita oikeusperinteitä on kunnioitettava varmistamalla, että todistustaakka on kantajalla. Vaikka olettasäännöksillä voidaan tietyissä olosuhteissa avustaa kantajia tuomioistuimen harkinnan mukaan, joka tulisi määrittää selkeästi, niitä ei tule soveltaa tavalla, joka käytännössä kääntää todistustaakan päinvastaiseksi. Esimerkiksi käsitteet ”ilmeinen toimintahäiriö” ja ”kohtuuton vaikeus” ovat epätarkkoja ja subjektiivisia.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohta ehdotetaan pantavaksi täytäntöön tuotevastuulain 9 § lisättäväksi ehdotetulla, piileviä henkilövahinkoja koskevalla 3 momentilla. Sen osalta korvausvaatimusten lopullista vanhentumisaikaa tulee pidentää vain silloin, kun henkilövahingon piilevyys voidaan osoittaa asiantuntijalausunnolla ja kantaja näyttää, ettei kannetta ollut mahdollista nostaa 10 vuoden määräajan kuluessa.

Direktiivin todisteiden esittämistä koskeva 9 artikla ei edellytä erillistä kansallista täytäntöönpanoa artiklan 6 kohtaa lukuun ottamatta. Tämä on ehdotettu toteutettavaksi uudella tuotevastuulain 13 b §:llä. Todisteiden esittämisvelvollisuuden osalta on aina noudatettava kohtuullisuutta. Esimerkiksi liikesalaisuudesta tulee saada kieltäytyä todistamasta.

2. Pidättekö kehittelyriskipuolustusta koskevaa ratkaisua kannatettavana?

Jo tuotevastuutyöryhmää 10.2.2025 asetettaessa asettamispäätöksessä todettiin, että kehittelyvahinkoihin liittyvää periaatetta ei ole tarkoitus muuttaa, vaikka uusi tuotevastuudirektiivi sisältää nykyisen direktiivin tavoin option kehittelyvahinkoja koskien. Työryhmämietinnössä ei ehdotetakaan muutoksia kehittelyriskipuolustukseen eikä Suomessa jatkossakaan sovellettaisi kehittelyriskipuolustusta vastuuvapausperusteena. Tämä merkitsee, että valmistajilla säilyy laaja ankara vastuu kaikista tuotevahingoista, mukaan lukien ennakoimattomat turvallisuuspuutteet.

Kuten työryhmämietinnössäkin todetaan, nykytilan säilyminen kehittelyriskipuolustuksen osalta voi tarkoittaa esimerkiksi pidempiä tuotekehitys- ja testausvaiheita ennen markkinoille tuloa. Ruotsin voimassa olevassa tuotevastuulaissa on säännös vastuusta vapautumisesta kehittämisriskien osalta ja Ruotsi on sisällyttämässä kehittelyriskipuolustuksen myös uuteen tuotevastuulakiinsa. Myös Saksa on säilyttämässä voimassa olevan kehittelyriskipuolustusta koskevan ratkaisunsa. Ranska, Espanja ja Unkari ovat sisällyttäneet kehittämisriskit tuotevastuun piiriin vain tiettyjen erityisten tuotteiden, kuten lääkkeiden osalta. Kehittelyriskiä koskeva vastuuvapaus on tärkeä puolustuskeino tuotevastuudirektiivin tuomia laajempia vastuusääntöjä vastaan, ja se luo asianmukaisen tasapainon tuotekehittäjien ja kuluttajien etujen välille.

EU:n tuotevastuudirektiivin tavoitteena on yhtenäinen tuotevastuusääntely Euroopan talousalueella, minkä pitkällä aikavälillä voidaan odottaa johtavan parempaan kilpailuun ja matalampiin kuluttajahintoihin. EK:n mielestä Suomessa ei tarvitsisi olla tässä suhteessa valmistajille tiukempi lainsäädäntö kuin muuallakaan.

3. Onko kuluttajansuojalain muutostarpeet otettu asianmukaisesti huomioon?

Kuten työryhmämietinnössäkin todetaan (s. 17 ja jakso 3.2), tuotevastuudirektiivi jättää hyvin vähän kansallista liikkumavaraa ja edellyttää vain rajatusti muutostarpeita Suomen kuluttajansuojalakiin. Täytäntöönpanon lähtökohtana onkin ollut, että kansallista sääntelyä muutetaan vain siltä osin kuin se on välttämätöntä direktiivin toimeenpanon kannalta.

EK pitää perusteltuna, ettei direktiiviä täytäntöön pantaessa ehdoteta kansallista lisäsääntelyä. Toisaalta samalla kertaa olisi voitu tarkastella myös tällä hetkellä voimassa olevan kansallisen lisäsääntelyn sujuvoittamista. Kuluttajansuojalain 5 ja 5a lukujen säädösratkaisu, jonka mukaan myyjän virhevastuun kesto määrittyy tavaran oletettavissa olevan kestoajan perusteella, on käytännössä kansallinen laajennus nykyisin tavarankauppadirektiivissä (artikla 10(1)) ja digisopimusdirektiivissä (artikla 11(2)) määrittävään kahden vuoden virhevastuuajakaan. Koska virhevastuu ei rajaudu Suomessa kahteen vuoteen, yritykset joutuvat muita EU-jäsenvaltioita useampien korjaus-, vaihto- ja hinnanalennusta koskevien reklamaatioiden kohteeksi. Lisäksi

yritysten on ylläpidettävä varaosien saatavuutta ja huolto-osaamista muita EU-jäsenvaltiota pidempään. EK on kannattanut sääntelyn muuttamista vastaamaan tavarankauppa- ja digisopimusdirektiivien mukaista kahden vuoden virhevastuu-aikaa.

4. Onko esityksen vaikutukset asianmukaisesti arvioitu?

Kuten työryhmämietinnössäkkin todetaan, vahingonkorvausvaatimusten menestymisen todennäköisyyden kasvaminen ja korvauksen alarajan poistuminen voi kannustaa vahinkoa kärsineitä hakemaan korvauksia aiempaa aktiivisemmin (s. 39). Koska vastuullisia tahoja on aiempaa enemmän sekä uudet säännökset laajentavat korvattavien vahinkojen alaa ja helpottavat korvausten saamista, myös korvausvaatimusten lukumäärän ja niiden menestymisen todennäköisyyden voidaan odottaa kasvavan. Tämän vuoksi myös yritysten välisten regressi- eli takautumisvaatimusten lukumäärän odotetaan kasvavan. Lisäksi vahinkoasioiden saattaminen loppuun vakuutusyhtiöissä saattaa kestää aiempaa kauemmin, sillä yhtiöillä on jatkossa useampi mahdollinen vastuutaho, joilta ne voivat hakea asiassa korvausta. Toimialasta riippuen yritykset joutuvat todennäköisesti joko laajentamaan nykyisiä vastuuvakuutuksiaan tai hankkimaan uusia, mikä aiheuttaa niille lisäkuluja nykytilanteeseen verrattuna. Joillakin aloilla vastuu vahingoista voi myös jatkua pidempään kuin nykyisin, mikä lisää kustannuksia entisestään.

Työryhmämietinnössä todetaan, kuinka useampien vahinkotyyppien korvattavuus ja kuluttajien entistä laajempi mahdollisuus saada korvausta voivat hillitä erityisesti riskialttiiden tutkimus- ja kehityshankkeiden aloittamista. On siis vaarana, että erityisesti osa pk-yrityksistä vetäytyy riskialttiilta aloilta, mikä kaventaa markkinoiden monimuotoisuutta ja heikentää kilpailua pitkällä aikavälillä. Kehittelyriskipuolustuksen osalta on todettava, että myös suuret, globaalit yritykset ovat huolissaan asiasta.

5. Onko teillä yleisiä huomioita tai muuta lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Elinkeinoelämän keskusliitto on ollut edustettuna tuotevastuutyöryhmässä ja kommentoinut lopullista työryhmämietintöä jo sitä laadittaessa. Työryhmän työ on ollut poikkeuksellisen avointa ja osallistavaa, ja työryhmämietintöön päätyneistä ratkaisuista on käyty hyvää keskustelua.

Sähkömarkkinalaissa on omat yksityiskohtaisemmat säännökset sähkönjakelun ja -toimituksen virhettä koskevalle vahingonkorvausvelvollisuudelle, tarkemmin virhettä koskeva 97 § ja vahingonkorvausvelvollisuutta koskeva 99 §. Lopulliseen hallituksen esitykseen olisi hyvä lisätä sektorispesifistä lainsäädännöstä esimerkiksi seuraavanlainen, tuotevastuutyöryhmässäkin keskusteltu maininta:

"Sähköön liittyvien vahinkotilanteiden ja korvausten arvioinnissa saattaa tapauksen yksilöllisistä olosuhteista ja esitettyjen vaatimusten luonteesta riippuen tulla tarkasteltavaksi eri sääntelykokonaisuuksia ja niihin liittyviä vastuujärjestelmiä. Sähkön jakelua, verkkopalvelua ja sähköntoimitusta koskevista virheistä mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen osalta sovellettavaksi tulevat yleensä ainakin sähkömarkkinalain (588/2013) erityissäännökset. Lisäksi sähköön liittyvien vahinkotilanteiden ja korvausten arvioinnissa voi kulloinkin käsillä olevan tapauksen olosuhteista

sekä siitä, miten kuluttajan tai muun yksityishenkilön vaatimukset on muotoiltu, riippuen tulla kyseeseen myös tuotevastuulain soveltaminen."

Tuotevastuudirektiivin täytäntöönpano eri EU:n jäsenvaltioissa vaikuttaa olevan valitettavan epä johdonmukaista ja vaarana on, että direktiivin käsitteitä tulkitaan eri jäsenvaltioissa eri tavoin. Sisämarkkinoiden pirstoutumista välttääkseen komissiolta olisi hyvä vaatia vielä tarkennuksia direktiivin soveltamiseen.

Metsola Asko
Elinkeinoelämän keskusliitto EK